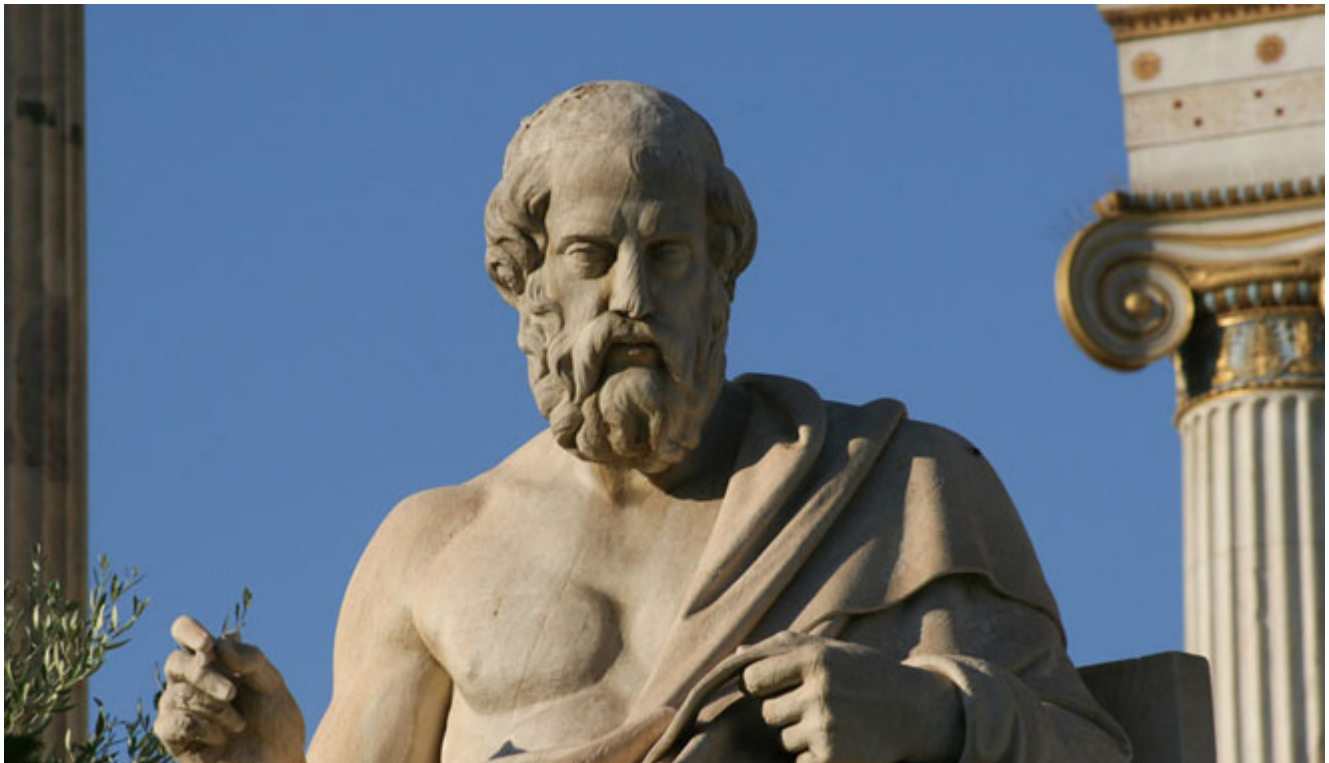

Γνώση και αλληγορία. Πώς έγραφε ο Πλάτων; (Χαράλαμπος Σπυρίδης, Καθηγητής Μουσικής Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών)

[/ Πεμπτούσια](#)

Image not found or type unknown

Είθισται οι συγγράψαντες περί την αρμονικήν επιστήμην και τους αρμονικούς λόγους βιβλία να ονομάζωνται Αρμονικοί Συγγραφείς. Εξ όλων των υπαρχάντων αρχαιοελλήνων αρμονικών συγγραφέων Μέγιστος τυγχάνει ο αλληγορικός Πλάτων, διότι: Μας δίδει λεπτομερεστάτας πληροφορίας δια την δομήν του διατονικού γένους εις το έργον του [Τίμαιος (35a1-36b6)], μας παρέχει πληροφορίας για την δομήν του εναρμονίου γένους εις την Πολιτείαν δια του πολλαπλασιαστικού αριθμητικού 729 (587 b11- 588 a2), αποτελεί την μοναδικήν πηγήν πληροφοριών περί του χρωματικού γένους εις την Πολιτείαν του (546c1).

Το λογικόν ανθρώπινον ον από της αρχαιότητος μέχρι σήμερα συνεχίζει

αδιαλείπτως προσπαθούν να ανακαλύψει και να διατυπώσει βάσει της επιστημονικής γνώσεως, την οποίαν[1] εκάστοτε διαθέτει, την λειτουργίαν της φύσεως, εφαρμόζον την Πλατωνικήν φιλοσοφικήν και επιστημονικήν άποψιν «σώζειν τα φαινόμενα».

Εκ της μελέτης του Πυθαγορισμού και του Πλατωνισμού αποκαλύπτεται ένας σφόδρα εντυπωσιακός μυστικισμός, όστις διέκρινε την μετάδοσιν της επιστημονικής γνώσεως μεταξύ των μεμνημένων οπαδών των και τούτο, διότι ανέκαθεν αι κοσμοθεωρίαι των κατ' έθνη ιερατείων εβασίζοντο εις τον συμβολισμόν.

Οι Αιγύπτιοι ιερείς, οι διδάσκαλοι του χρυσομήρου Πυθαγόρου, απεκάλυπτον τας αρχάς της επιστήμης μόνον κατόπιν ενδελεχούς ελέγχου, φοβερών δοκιμασιών και όρκων εις άτομα, τα οποία εκρίνοντο άξια να τας κατέχουν εφαρμόζοντες το σαφέστατον δόγμα «ού τά πάντα τοίς πάσι ρητά».

Μολονότι η απόκρυφος γνώσις δεν επετρέπετο να κοινολογηθεί εις τους κοινούς θνητούς, εν τούτοις, ενίοτε εκοινολογείτο τεχνιέντως. Οι ισμήνιοι[1] «παλαιοί»[2] Έλληνες φιλόσοφοι, τραγικοί και ποιητές εδίδασκον κρυφίως «μύθω φιλοσοφοῦντες» εις τους κοινούς θνητούς αποκρύφους τινάς διδασκαλίας, κεκαλυμμένας δι' αριστοτεχνικού φιλοσοφικού τρόπου.

Το επιφανειακόν νόημα των αλληγορικών κειμένων, το εμπεριεχόμενον εις τας γραμμάς των κειμένων, καθίσταται κατανοητόν τῆ βοηθεία της Γραμματικής και του Συντακτικού (υποκείμενον-ρήμα-αντικείμενον). Η αλληγορία, ήτοι το κωδικοποιημένον μήνυμα, το απευθυνόμενον εις τους μεμνημένους, εντοπίζεται «μεταξύ» ή «όπισθεν» των γραμμών των κειμένων.

Διά την εξόρυξιν του νοήματος της εκάστοτε αλληγορίας απαιτείται αφενός η γνώσις των Πυθαγορείων Μαθηματικών[3], αφετέρου ένα διεισδυτικόν βλέμμα εκπηγάζον εξ αυτής της γνώσεως. Δια τοιαύτης τινός ματιάς μελετουμένη και διερευνουμένη η υπάρχουσα πληθύς των διεσωσμένων έργων της αρχαιοελληνικής γραμματείας -τραγωδίες, κωμωδίες, αινίγματα, χρησμοί-, πιθανόν να οδηγηθώμεν εις τον εντοπισμόν και εν συνεχεία εις την κατανόησιν τυχόν αρρήτων δογμάτων ενυπαρχόντων εις ταύτην επ' ελπίδι αποκτήσεως νέας γνώσεως, ώστε να δυνηθώμεν να μνηθώμεν εις ταύτην, καθιστάμενοι και ημείς Ισμήνιοι και Λεσχηνόριοι[4].

Εις επίρρωσιν των ανωτέρω, πρέπει να τονισθεί ο πολυφωνικός αινιγματικός λόγος του Πλάτωνος, όστις εχρησιμοποιήθη υπό του φιλοσόφου ως εργαλείον μυστικής διδασκαλίας. Ως γνωστόν, «Ό,τι δεν γνωρίζει κανείς δεν το

αναγνωρίζει».

Όντως, κάτι το οποίο δεν γνωρίζετε παντελώς και αγνοείτε την ύπαρξίν του, και να ευρίσκεται έμπροσθέν σας εμφανέστατα, δεν θα αντιληφθείτε την παρουσίαν του. Αναλογισθείτε πόσον δυσκολότερα καθίστανται τα πράγματα, όταν αυτό το κάτι είναι σκοπίμως τεθαμμένον κάτωθεν ενός σωρού αχρήστων ή μη ομοειδών ή ετεροειδών πραγμάτων!

Ο Πλάτων εγνώριζεν κάλλιον παντός άλλου ότι διαφορετικοί τύποι αναγνωστών έχουν την τάσιν ή την ικανότητα εκ του ιδίου κειμένου να αντλούν διαφορετικήν γνώσιν. Διέθετε μίαν λογοτεχνικήν τεχνικήν δια της οποίας καθιστούσε ταυτοχρόνως σαφή δια του ιδίου κειμένου διαφορετικά ουσιαστικά πράγματα εις τρόπον, ώστε έκαστος των διαφορετικών τύπων αναγνωστών να αντλεί εξ αυτού του κειμένου ένα και μόνον ένα σημασιόμορον, επί τη βάσει των όσων γνωρίζει.

Εφήρμοσεν τεχνικάς εμμέσου γνωστοποιήσεως, προκειμένου να «καλύψει» εις τους διαλόγους του πάντα όσα ιδιαιτέρως σημαντικά δεν επεθύμει να προσφέρει «έτοιμα προς βρώσιν» εις πάντας.

Εφήρμοσεν την γνωστήν -τουλάχιστον εις το αριστοκρατικόν κοινόν της εποχής του- ιδέαν ότι ένα κείμενο δύναται να ομιλεί δια περισσοτέρων της μιας φωνής «=αινιγματικός λόγος» εκ του οποίου ο αναγνώστης συλλαμβάνει ένα λανθάνον δεύτερον νόημα (=υπόνοια)[5].

Ο Πλάτων, δεχθείς Πυθαγορείους επιδράσεις υπό του Αρχύτου, του Ταραντίνου, παρήγαγεν και κατέλιπεν μέγα, ποικίλον και διαχρονικόν συγγραφικόν έργον, εις το οποίον ενυπάρχει ο δυϊσμός των Πυθαγορείων συστοιχιών, τον οποίον ο Πυθαγορισμός, μήτρα πολλών φιλοσοφιών, είχε πρωτοεισαγάγει εις τον ελληνικόν κόσμον.

Ο Πλάτων εις το συγγραφικόν του έργον ευρύτατα αλληγορεί επιλέξας την μουσικήν ως δύναμιν ικανήν να προβάλλει μιαν φιλοσοφικήν σύνθεσιν διατυπωμένην δια σημείων, δια συμβόλων, δι' αστερισμών και δια Μαθηματικών προτάσεων άνευ του φόβου να υποστεί διαστρέβλωσιν. Σήμερον οι φιλόλογοι αποφεύγουν την εμβάθυνσιν εν ταις Πλατωνικαίς αλληγορίαις «απλουστεύοντες το κείμενον» και οι μαθηματικοί αντιμετωπίζουν τας διατυπωμένας μαθηματικάς προτάσεις «ποιητική άδεία» με αποτέλεσμα εν πολλοίς ο Πλάτων να εξακολουθεί να είναι οικτρώς αδικημένος ως μη εισέτι κατανοούμενος.

Σημειώσεις

1 Ισμήνιος, ο κατέχων την ακριβή γνώσιν. Η ονομασία Ισμήνιος προέρχεται εκ του ρήματος ίσημι, το οποίον σημαίνει γνωρίζω.

2 οί παλαιοί πολλοῖς αἰνίγμασιν ἐχρῶντο καί μάλιστα πρός τούς ἱερεῖς. Πλούταρχος, Αἴτια Ρωμαϊκά, Stephanus 281B, 1.

Οἱ γάρ παλαιοὶ τὰ ποιήματα αὐτῶν πρῶτον ἐν προιοιμίοις καὶ αἰνίγμασιν γεγράφασιν ὕστερον δὲ καὶ καθόλου φανερωῖ ἐχρῶντο τῷ λόγῳ.

Σχόλια εἰς τον Αἰσχύλον, Σχόλια εἰς τον Προμηθεῖα δεσμώτην (scolia vetera) Vita-argumentum-scholion-epigram sch verse 610 line 3.

3 Των τεσσάρων «ελευθερίων» τεχνῶν (Αριθμητική, Γεωμετρία, Μουσική, Αστρονομία) κατὰ τον Βοήθιον (Anicius Manlius Severinus Boethius) 5ος-6ος μ.Χ. αἰ.

4 Λεσχηνόριοι, οἱ εφαρμόζοντες καὶ χαιρόμενοι τὴν ἀλήθειαν, συζητούντες καὶ φιλοσοφούντες μεταξύ των. Η ονομασία Λεσχηνόριος συντίθεται εκ του ουσιαστικού λέσχη, εκ του ρήματος λέγω, το οποίον σημαίνει αναπαύομαι, κοιμούμαι, συνάγω, τακτοποιώ, ἐξάγω το ἄθροισμα, λέγω, ομιλώ, συλλογίζομαι καὶ εκ του ουσιαστικού ὄριον, το οποίον σημαίνει σύνορον, πέρας. Λεσχηνόριος σημαίνει ἀνάπαυσις καὶ λύτρωσις εκ του μόχθου, εκ της συλλογῆς της πείρας καὶ της Σοφίας.

5 Σχετικῶς ο Ολυμπιόδωρος (Σχόλια εἰς τον Πλατωνικόν Αλκιβιάδην, 2, 156-162) αναφέρει: μέλλων τελευτᾶν ἐνύπνιον εἶδεν ὡς κύκνος γενόμενος ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον μετέρχεται καὶ ταύτῃ πόνον πλεῖστον παρεῖχε τοῖς ἰξευταῖς. ὁ Σιμμίας ὁ Σωκρατικὸς ἔκρινεν, ὅτι ἄληπτος ἔσται τοῖς μετ' αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι βουλομένοις αὐτόν· ἰξευταῖς γὰρ εἰκόασιν οἱ ἐξηγηταὶ τὰς ἐννοίας τῶν ἀρχαίων θηρᾶσθαι πειρώμενοι, ἄληπτος δὲ ἔστιν ἐπειδὴ καὶ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς καὶ θεολογικῶς καὶ ἀπλῶς πολλαχῶς ἔστιν ἀκούειν τῶν αὐτοῦ, καθάπερ καὶ τῶν Ὁμήρου. Ολυμπιόδωρος, Σχόλια εἰς τον Πλατωνικόν Αλκιβιάδην, 2, 156-162.

[Όταν ήτο να πεθάνει, ο Πλάτων ωνειρεύθη πως είχε γίνει κύκνος (πρόκειται περί του ιερού πτηνού του θεού Απόλλωνος) και επέτα από δένδρου εις δένδρον και οι κυνηγοί δεν κατώρθωσαν να τον συλλάβουν. Αυτό το όνειρο ο Σιμμίας ο Σωκρατικός έκρινε ότι σημαίνει πως το Πλατωνικό έργο οι εξηγηταί δεν θα δυνηθούν να το κατανοήσουν, επειδή λαμβάνει πολλές ερμηνείες φυσικές, ηθικές και θεολογικές, όπως και το έργο του Ομήρου].

[Συνεχίζεται]

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο είναι το πρώτο μέρος της εισήγησης του Χαράλαμπου Χ. Σπυρίδη, Καθηγητή του Τμήματος Μουσικών Σπουδών Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών & Κοσμήτορα της Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας, με τίτλο «Τέλειον Μεϊζον Σύστημα κατά χρώμα παρά Πλάτωνι», στην Επιστημονική Ημερίδα «Φιλοσοφία, Φυσικές Επιστήμες, Βιοηθική», που διοργανώθηκε από τη Διεθνή Επιστημονική Εταιρεία Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας και την Ένωση Ελλήνων Φυσικών, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στις 12/11/2014.